

5. Усаченко Л. М. Основні аспекти, форми та напрями взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями. *Державне будівництво*. 2008, № 1. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2008_1_49

6. Кравчук В. М. Громадські організації і держава: взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): монографія. Тернопіль: Терно-граф, 2011. 260 с.

Склярук К.

студентка I курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.ю.н., доцент,

доц. кафедри теорії та історії

держави і права ТНЕУ

Кравчук В.М.

ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКА ЦІННІСТЬ

Постановка проблеми. Поняття «демократія», як і концепт «громадянське суспільство», належить до найбільш неоднозначних понять сучасної науки. Відомий американський політолог Роберт Даль стверджує, що після стількох століть роздумів про політику теорія демократії продовжує залишатися досить непереконливою, незалежно від того, чи розглядати її як етичну теорію чи як спробу відобразити реальний світ [1, с. 170].

За формальним підходом демократія є таким правлінням народу і такою формою державного режиму, в якому здійснюються права та обов'язки громадян, забезпечувані справедливими законами, на основі поділу і рівноваги влади. Однак таке розуміння є надто звуженим. Теоретична думка ще не досягла справжнього розуміння сутності демократії. Тому, перш ніж оперувати цим поняттям і здійснювати спроби побудови ідеальної демократії, треба з максимальною наближеністю пояснити, що є демократія, яка її сутність, що її породжує, як відрізнити істинні прояви демократії від фальшивих (анархії, демагогії, бюрократичного всевладдя, тиранії тощо). Тож ця проблематика є надзвичайно актуальною.

Стан наукового дослідження теми. Проблема демократії вже досить тривалий час знаходиться у центрі уваги правників та політологів (С. Головатий, С. Давимука, А. Заєць, М. Козюбра, А. Колодій, А. Кормич, Н. Оніщенко, Н. Палас, О. Петришин, В. Селіванов та ін.), однак все ще не втрачають своєї значимості дослідження даного концепту, й зокрема його ціннісної сторони. Отож, *метою* даної роботи є дослідження демократії як загальнолюдської цінності.

Виклад основного матеріалу варто розпочати з етимології поняття «демократія». Демократія (грец. *demokratia* – народовладдя) зароджується в давньогрецькому демократичному суспільстві на певній системі ідеалів та цінностей, основними складовими яких є свобода, рівність, суверенітет народу, права людини тощо. З тих давніх часів і до сьогодняшнього дня поняття «демократія» залишається предметом незгасного інтересу вчених, політиків, громадян (особливо в країнах, які здійснюють модернізацію суспільства, відхід від авторитарно-бюрократичних режимів).

Сьогодні поняття «демократія» має дві сторони, або, точніше, два значення. Вона сприймається, з однієї сторони, як практичний засіб для забезпечення соціального існування, і в цьому значенні трактується формально, а з іншої сторони, розуміється як цінність моральності та етики. Якщо в першому випадку демократія має політичний вимір, то у другому – вона більше пов'язана з культурою і психологічним механізмом самостримування і самовизначення людини.

Формально, демократія - це така форма організації і здійснення політичної (державної) влади народу, яка ґрунтується на рівноправній участі громадян у формуванні органів держави та контролю за їх діяльністю, на правозаконності й рівності громадян перед законом, на встановленій правом взаємній відповідальності держави і особи. Сутність демократії виявляється в суверенному праві народу формувати органи державної влади, а через них і безпосередньо управляти своїми справами (політичне самоврядування).

З правозаконності і принципу поділу влади логічно випливає і взаємна відповідальність держави і громадян. «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність», - закріплює ч.2 ст. 3 Конституції України[2]. Наявність такої відповідальності – головна відмінність демократичної держави від недемократичної. Якщо в умовах останньої головний тягар обов'язків покладено на громадян, то демократія передбачає перекладення цього тягаря на державні органи і посадових осіб. Це не означає, що громадяни звільняються від обов'язку додержуватися законів, підтримувати суспільну дисципліну. Законність в умовах демократії однаково потребує здійснення правомірних дій як від органів держави, посадових осіб, так і від громадян. В іншому разі вони повинні нести юридичну відповідальність, міра якої має визначатися незалежним судом. Перелічені ознаки розкривають історичну сутність демократії: вона може бути реальною формою організації і здійснення державної влади лише на певному етапі, коли для цього є необхідні передумови.

У світі не існувало і не існує ідеальної демократії, яка могла б бути прикладом, зразком для сприймання. Західні країни фінансово стимулюють поширення у світі своєї моделі суспільного та державного ладу через численні фінансові та благодійні організації. Як стверджують В. Кравчук та П. Каблак, політико-економічні методи нав'язування, експансії західних моделей демократії для решти світу не має бажаних наслідків, оскільки нехтуються історичні традиції, морально-етичні основи ментальності народу. Це не сприяє і розкриттю самого поняття демократії, її різноманітних форм та інструментарію. Та й відносно демократичний режим правління є нині реальністю лише для деяких країн світу, а для решти - віддаленим орієнтиром[3, с. 163]. Однак, люди в усьому світі дійшли думки, що демократія є необхідною, адже тільки вона може забезпечувати рівноправну участь людей в управлінні та прийнятті рішень, соціальну рівновагу, або консенсус різних соціальних груп і сил. При цьому, консенсус передбачає достатньо високий рівень соціальної солідарності між людьми, що існує як форма взаєморозуміння.

Чи є демократія цінністю? Так, безперечно. Під цінностями розуміємо «специфічні соціальні визначення об'єктів навколишнього світу, які виявляють їхні позитивні або негативні значення для людини і суспільства (благо, добро, зло, прекрасне і потворне, наявне в суспільному житті і природі)» [4, с.78].

Ціннісні орієнтації можуть формуватися в будь-якій сфері життєдіяльності людини і суспільства. Вищі цінності відображають фундаментальні відносини і потреби людей, становлять фундамент індивідуального світогляду (здоров'я, сім'я, любов, свобода, світ, держава, праця, істина, честь, свідомість, пізнання, творчість). Вищі цінності - це невід'ємні емоційно-образні узагальнення провідних соціокультурних орієнтацій, що визначають всі сфери життя людини. Це і цінності суспільного ладу, спілкування, діяльності, самозбереження, цінності особистих якостей, а також загальнолюдські цінності. Цінності визначають зміст існування індивіда, з чого випливає вся його мотивація, наповнюючи сенсом його життя.

На нашу думку, система демократії (з точки зору формального підходу) спрямована на захист свободи кожної особистості, а отже, і всього громадянського суспільства від незаконних дій держави. Історичний досвід підтверджує, що свобода, як така, може успішно розвиватися, поглиблюватися та розширюватися лише в лоні демократії, що буттям свободи є демократія, що рівень демократизму, досягнутий суспільством, визначає і міру свободи цього суспільства та його членів. Органи держави, закони, які нею ухвалюються, система правосуддя – усе повинно бути гарантією здійснення, охорони і захисту свободи людини. Не владні відносини самі по собі, а концентрація влади (порушення рівноваги) створює умови для різного роду зловживань, обмеження свободи. Тож у демократичному суспільстві влада

в будь-якому її прояві не може і не повинна існувати як певна форма примусу, оскільки в цьому випадку вона неодмінно спирається на силу і набуває не властивого демократії самодостатнього значення[5, с.42].

Виходячи із цього, цілком логічноможна стверджувати, що демократичні цінності закладаються передусім у правах людини, які мають гарантуватися і захищатися як пріоритет у демократичній, правовій державі. Однак і права людини виходять із усвідомлення певних цінностей, на яких будується право й відповідно демократія.

Висновок. Таким чином, демократія як загальнолюдська цінність – це форма людського буття в суспільстві, яка створює найсприятливіші умови для життєдіяльності людини. У населення, особливо у старій й новій бюрократії, немає традицій і звичок мислити і діяти відповідно до демократичних норм і принципів. Однак є одвічне прагнення людини до справедливого устрою життя, демократії, свободи, що й виступає головною гарантією їхнього досягнення. Тож демократія як цінність, що об'єднує нас усіх – громадян України – є основою подальшого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Деравотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи/ За ред. Ю. С. Шемшученка: монографія. К. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. 632 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Поточна редакція від 01.01.2020. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кравчук В.М., Кабляк П.І. Значення громадянського суспільства та демократії у становленні взаємодії судової влади і громадськості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». Випуск 2. Том 3. 2015. С. 161–166.
4. Давимука С. Політичні режими сучасності та перехід до демократії. Львів: Національна академія наук України. Ін-т регіональних досліджень. 1999. 168 с.
5. Кравчук В.М. Громадські організації і держава: взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): монографія. Тернопіль: Терно-граф, 2011. 260 с.

Філоненко Л.

студентки I курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доктор права

Українського вільного університету,

завідувач кафедри теорії та історії

держави і права ТНЕУ

Кравчук М.В.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕЛІГІЇ ТА ПРАВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людства все більше уваги акцентується на зв'язку між релігійними та правовими нормами та їх взаємний вплив на суспільство. У цьому плані М. Кравчук зазначив, що думку науковців «християнська релігія стала активним чинником суспільної свідомості, провідником високих моральних заповідей, Саме в релігії відбувається сакралізація цінностей, настанов, норм поведінки, які стають, непорушними і безумовними і слугують ціннісним орієнтиром для права. Біблійні заповіді стали основою не тільки моральних норм співжиття, а й набрали сили правозаконів, тобто розкрили як ціннісні орієнтири поведінки людини, так і механізми їх дотримання, і до цього часу визначають окремі норми галузевого права» [5, с.52]. Отже, не викликає заперечень актуальність і значимість цієї наукової розробки.